

УДК 378.14.25

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.02>

Купчишина В. Ч.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті автором проаналізовано зміст поняття “євроінтеграція”. Так, під євроінтеграцією розуміють практичні вигоди, які отримує кожний громадянин України від того, що країна починає жити за новими, високими стандартами; можливості, які відкриваються для українських підприємців, студентів, виробників завдяки можливості навчатися в Європі та постачати туди свої товари; безпечну продукцію для споживачів, що вироблена за європейськими стандартами; один з стратегічних напрямків розвитку української держави; зміна світогляду людини тощо.

Розглянуто зміст нововведень, які необхідно запровадити для виконання вимог вступу України до ЄС. Ці вимоги стосуються бюрократичних процесів, що пов'язані з організаційною та управлінською діяльністю в нашій країні; подоланням корупції у всіх сферах життєдіяльності суспільства; змінами у законодавчій базі щодо гендерних прав і можливостей жінок й чоловіків, їх рівності перед законом, повага один до одного; економічними та технологічними змінами в розвитку країни; покращенням якості освітнього процесу в підготовці майбутнього фахівця тощо. Проведено аналіз змін, які вже відбулися і ще тривають в вищій освіті.

Досліджено сучасні підходи науковців щодо вивчення, аналізу, та виокремлення необхідних кроків України в євроінтеграційний освітній простір. Так, питання практичних аспектів розвитку української системи вищої освіти в умовах співпраці з Європейським Союзом науковці досліджують через вивчення особливостей модернізації вищої освіти, академічну мобільність, систему впровадження новітніх освітніх програм, співпрацю з громадськими організаціями, міжнародну співпрацю тощо.

Ключові слова: вища освіта, євроінтеграція, Болонський процес, європейський освітній простір, модернізація вищої освіти, академічна мобільність, академічна співпраця, освітні програми.

Актуальність дослідження викликано тим, що характерною рисою сьогодення є глобальні інтеграційні процеси сучасного світу. Як зазначає І. Артьомов, “в умовах світової глобалізації, змінності, конкурентності й мобільності Європою обрано інтеграційний інтелектуально-інноваційний шлях розвитку із збереженням цінності європейської різноманітності, громадянської активності і відповідальності. Сутнісним проявом цього вибору стали Болонський процес (1999 р.) щодо створення європейського простору вищої освіти (ЄПВО) і Лісабонська стратегія (2000 р.) побудови європейського дослідницького простору (ЄДП)” [1, с. 30].

Український народ (його більшість) підтримує цей вступ. Євроінтеграційний процес є досить тривалим і вимагає чітких, виважених кроків – прийняття євроінтеграційних законів та євроінтеграційних реформ тощо. Зміст цих нововведень пов'язаний з вирішенням питань щодо бюрократії (прозорість у веденні організаційних, управлінських процесів в державі, організації...), корупції (бути нетерпимим до корупції в різних її проявах), законодавчої бази (рівність прав і можливостей жінок й чоловіків, рівність перед законом, повага один до одного тощо), економічних і технологічних відставань у розвитку, покращення якості освітнього процесу щодо підготовки висококваліфікованого фахівця тощо.

Метою статті є теоретичний аналіз впровадження євроінтеграційних процесів у вищій освіті України, їх місце та значення у підготовці молодих фахівців.

Згідно зі змістом офіційних документів під поняттям “євроінтеграція” розуміють: об'єднання України з Європейським Союзом не тільки на рівні законодавчої бази, але й на рівні суспільних правил, традицій, звичаїв; “Євроінтеграція – це практичні вигоди, які отримує кожний громадянин України від того, що країна починає жити за новими, високими стандартами; це можливості, які відкриваються для українських підприємців, студентів, виробників завдяки можливості навчатися в Європі та постачати туди свої товари; це також безпечна продукція для споживачів, що вироблена за європейськими стандартами” [11]. В зміст поняття “євроінтеграція” також включають зміну світогляду людини. Людина повинна усвідомити, що минуле завжди тягне її назад, а зосередження на майбутніх планах дає можливість розвиватися, удосконалюватися та відчувати себе громадянином вільної країни, в якій всі рівні.

Дотримання шістьох базових цінностей Європейського Союзу (Демократія, Рівність, Свобода, Повага до людської гідності, Верховенство права, Повага до прав людини) сприятимуть покращенню життя кожного українця, що відобразиться на його життєдіяльності (проживанню в комфорті та безпеці, вільне спілкування, подорожі, навчання тощо). Як зазначають наші урядовці, саме європейський світогляд, дотримання базових цінностей Євроінтеграції і є основою добробуту Європейського Союзу [11].

Процес євроінтеграції є одним з пріоритетних напрямів стратегії України до входження в європейське товариство. Його метою є “сприяння піднесенню на вищий рівень європейських і світових стандартів якості життя українського суспільства, виходячи з того, що наука і освіта, стан здоров'я нації, стали визначальними факторами ефективності суспільного виробництва”. Шляхом вирішення цих проблем, на думку більшості дослідників, є поліпшення якості надання освітніх послуг, “їх ефективності, економії суспільних ресурсів, виявлення та використання інтелектуальних ресурсів суспільства. Це вимагає подолання в усіх ланках та на

всіх рівнях організації навчально-методичної та наукової роботи віджилих стереотипів мислення учасників навчально-виховного процесу, вироблення і впровадження нових методичних, організаційно-технічних прийомів здійснення освітньої та наукової діяльності” [1, с. 31].

Урядом України вже зроблено чимало кроків у цьому напрямку, але залишається ще ціла низка проблемних питань, які потребують нагального вирішення, щоб українська держава стала розвиненою країною з високим рівнем життя, якісною освітою тощо.

Завдяки зробленим крокам відбуваються значні зміни в покращенні рівня надання освітніх послуг. Так, безвізовий режим з Європейським Союзом дав змогу багатьом нашим здобувачам освіти отримати навчання та пройти стажування за кордоном, взяти участь у різноманітних наукових зібраннях з вирішення нагальних питань, які вимагають детального вивчення та вирішення.

Як вже зазначалося вище, інтеграційні процеси відбуваються у вищій школі через поглиблення співпраці між вищими навчальними закладами, в рамках Болонського процесу [7, с. 36–40]. Разом це сприяє налагодженню їх взаємодії, розширенню можливостей, вдосконаленню системи вищої освіти через обмін знаннями і науковими доробками науково-педагогічного складу. Завдяки спільним проектам розроблено нові освітні програми, удосконалюється процес управління вищими навчальними закладами, вирішуються питання, які є актуальними не тільки для самого закладу, але й суспільства в цілому.

При цьому І. Артёмов, акцентує увагу наукової спільноти, що на шляху євроінтеграції у світовий та європейський простір перед Україною існує ціла низка стримуючих чинників. На думку вченого, такими чинниками є: “1. Можливе “вихолощення” в процесі інтеграції існуючих традицій і потужних можливостей вітчизняної вищої освіти, яку слід не руйнувати, а вдосконалювати і розвивати на основі національної концепції вищої освіти. 2. Посилення імміграції висококваліфікованих спеціалістів і загалом “мізків”, якщо не створювати їм належних умов праці і відповідної її оплати. 3. Недостатність науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного і фінансового забезпечення для реалізації положень Болонського процесу в Україні. 4. Надлишкова регламентація та недостатня гнучкість адаптування навчальних програм з багатьох дисциплін і неготовність багатьох вузів формувати нові компетенції випускників, з урахуванням мобільності ринку праці. 5. Гострою залишається проблема використання іноземних мов, незважаючи на те, що у прикордонних регіонах більшість населення спілкується двома-трьома мовами сусідніх країн” [1, с. 37].

Незважаючи на вище перераховані стримуючі фактори, на думку О. Кременної, вже відчутними є кроки, що наближають вищу освіту до європейського рівня. Такими кроками є початок формування відповідної законодавчої бази, що свідчить про осучаснення освіти; прийняття цілої низки державних актів, з відповідними змістовними наповненнями, що містять орієнтацію на європейські параметри й стандарти; участь та співпраця з міжнародними та вітчизняними організаціями тощо. Поряд з позитивними змінами, науковець відмічає і негативні моменти, які стосуються не доопрацювання та протиріч, які мають місце в цьому процесі, а саме: “дублювання деяких нормативних актів”. І як висновок, дослідниця констатує, що “процес інтеграції української освіти в європейський освітній простір набирає обертів і на сьогодні немає інших альтернатив як євроінтеграція вищої освіти” [5, с. 22].

Відповідальними органами за впровадження усіх реформ є Міністерство освіти і науки України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство соціальної політики України. Саме вони відповідають за: реформи та модернізацію вищої освіти; впровадження міжнародної оцінки та практик моніторингу розвитку автономії закладів вищої освіти та управління її професіоналізацією; взаємне визнання академічних та професійних кваліфікацій, дипломів та сертифікатів про освіту, посилення співпраці та діалогу щодо системи загальної освіти, дистанційної освіти та навчання упродовж життя людини; співробітництво в сфері неформальної освіти для молоді та збільшення міжнародних обмінів через програмні проекти ЄС, надання грантів, степендій молодим науковцям [9]. Прикладами є програмами співпраці України з ЄС є: Erasmus+, Темпус, грантова програма Марії Склодовської-Кюрі та ін. У 2022 році відбулося приєднання до програми співпраці для науковців COST, відбувся і продовжується розвиток співпраці з Європейським інститутом інновацій і технологій, робота національного порталу “Горизонт Європа” та ін.

У навчальних закладах проводяться тематичні заняття, прес-конференції, онлайн-конференції [5, с. 22; 8, с. 31], круглі столі та спільні засідання кафедр на теми: “Інтеграція в європейський освітній простір”; “Європейське та світове співробітництво”; “Впровадження принципів ЄС в життя сучасної молоді”, видаються посібники, монографії [3; 4; 6] щодо євроінтеграційних процесів у освітньому просторі та ін. [16, с. 53–64].

Як зазначає представник Генерального директорату з питань досліджень та інновацій Єврокомісії А. Сейм, для того, щоб Україна мала можливість взаємодії з ЄС у сфері науки та інновацій, діє нова політика Європейського дослідницького простору. Новими є “Пакт про науку та інновації в Європі” та “Порядок денний для ЄДП на 2022–2024 роки”. Відкритими питаннями, які обговорюються на засіданнях представників ЄС та України є впровадження відкритої науки в Україні; відкриті інновації та розвиток економіки, підґрунтям якої є знання; забезпечення гендерної рівності впровадження інноваційних процесів в усіх наукових сферах тощо [12].

Питання щодо практичних аспектів розвитку української системи вищої освіти в умовах євроінтеграції, її модернізації та інших питань співпраці з Європейським Союзом, висвітлено в фундаментальних наукових

працях вітчизняних науковців (В. Андрущенко, Г. Артемчик, А. Галаган, О. Гаращук, Н. Діденко, Д. Дзвінчук, В. Журавський, М. Згуровський, О. Козієвська, В. Куценко, В. Луговий, Ф. Моїсєєва, В. Орлова, В. Посольський, О. Семенченко, В. Семиножко, І. Сікорська, Н. Смолікевич, М. Степко, В. Токарева, Л. Федулова, Є. Хан, С. Шитікова та ін.).

Так, В. Гегць та О. Семенченко відмічають важливість процесів європейської інтеграції України, і висловлюють спільну думку, що “обов’язковою умовою входження України до європейської спільноти є здатність не просто генерувати знання, а успішно накопичувати їх, використовувати та отримувати з цього економічний зиск” [12].

На забезпечення якісної освіти в контексті імплементації світового досвіду в Україні вказують О. Гаращук та В. Куценко і визначають шляхи цього забезпечення.

У. Парпан під модернізацією освіти розуміє зміни, “що підтримують і забезпечують динамічний розвиток освіти відповідно до цілей реформ, як створення та реалізація моделей випереджувального розвитку освіти адекватних до потреб суспільства, визначення напрямів “прориву” і зосередження зусиль на досягненні поставленої освітніми реформами мети”. Науковець наголошує, що “процес модернізації освіти можливий лише після реформування її основ відповідно до вимог часу”. Дослідник у своїх працях визначає особливості модернізації української освіти, причини її реформування, завдання та особливості. Ми спільні з ним в поглядах, що провідною тенденцією сучасності є також гуманізація освіти, яка під впливом світових і європейських вимірів “передбачає формування фахівця, рівень підготовки якого гармонійно поєднує ключові компетентності, розвиток особистості відповідно до духовних цінностей національної та загальнолюдської культури” [10, с. 64–66].

Аналіз академічної мобільності, як одного з пріоритетних напрямків у процесі формування спільного європейського освітнього простору, подано в наукових дослідженнях Є. Хана. У його дослідженнях подано аналіз українського досвіду такої співпраці, і зроблено висновок, що “академічна мобільність виступає одним з важливих факторів у формуванні глобального освітньо-наукового простору”. На думку дослідника, вона є інструментом підвищення якості, ефективності української освіти та сприяє розвитку міжкультурного обміну. Ми підтримуємо погляди Є. Хана щодо значення академічної мобільності для удосконалення освітнього процесу, адже вона впливає на професійну самореалізацію фахівця; надає шанс отримання європейської освіти здобувачами освіти; сприяє доступу до наукових зарубіжних джерел, результатів досліджень, лабораторій, центрів; поглибленому вивченню іноземної мови та удосконаленню її рівня [14].

Питання впливу процесу євроінтеграції на підготовку молоді в системі вищої освіти України розкрито в дослідженні С. Вавринюк.

І. Артьомовим проаналізовано зміст основних напрямів інтегрування України у світовий освітній простір на прикладі Закарпатського державного університету. Вченим визначено форми і напрями міжнародного співробітництва ЗакДУ з досліджуваної проблематики, розглянуто такі аспекти, як впровадження інформаційно-інноваційних технологій, розроблення комплексів навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, створення електронних підручників і посібників, проведення міжнародних науково-практичних конференцій [1, с. 29–37].

Наукові розробки Ю. Гришук, Н. Воевутко, В. Кременя, О. Поступної, Є. Сірого, Н. Сидорчук, В. Рябченко, О. Чвириова, В. Шинкарук аналізують фактори політичного, соціально-економічного і культурного розвитку, характеризують державну освітню політику, розкриваючи найважливіші проблеми освітньої галузі та визначаючи основні напрями розвитку вищої школи [10, с. 64].

Питання щодо сучасних вимог з підготовки фахівця нового покоління та шляхи їх вирішення розкрито в дослідницькому проекті Ф. Ващука. Науковець зазначає, що “вимогою часу стає підготовка фахівців нової якості – здатних творчо мислити, швидко орієнтуватися в сучасному насиченому інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, вчитися і розвиватися протягом усього життя, а головне – бути патріотами рідної землі” [4, с. 3].

Щодо питань реформування вищої освіти під час осучаснення українського суспільства, то В. Одарченко наголошує, що “для покращення освітніх послуг вищої школи необхідно вдосконалити навчальну систему, а саме визначити освітньо-інноваційну технологію з внутрішньоорганізованим змістом, де є чітка послідовність, структура, зміст тощо. Така система має допомагати здобувачам освіти стати як суб’єктом учіння під час навчання, так і суб’єктом власного особистісного розвитку”. Також науковець зазначає, що забезпечення якості освіти європейського рівня має на меті й оцінювання здобувачів, яке супроводжується послідовним використанням оприлюднених критеріїв, правил і процедур [8, с. 31].

Представники наукової спільноти спільні в поглядах, і ми підтримуємо їх, що Україна може увійти в групу кращих світових освітніх центрів, за умови, якщо буде “враховано досвід інших європейських країн; прийнято цілу низку відповідних законодавчих актів; оновлено зміст і структуру вищої освіти; створено систему забезпечення її якості; враховано запити суспільства, що дасть можливість нашим фахівцям бути конкурентоспроможними; участь у різноманітних міжнародних проектах, налагоджена співпраця між навчальними закладами як в середині країни, так і за її межами; підтримка молодих вчених тощо” [2, с. 350–354].

Аналіз стану вітчизняної вищої освіти щодо розвитку забезпечення її якості, проведений В. Луговим та Ж. Талановою, свідчить, що “культура якості, що базується на збалансованому поєднанні стандартів

забезпечення мінімуму і стандартів покращення максимуму якості вищої освіти із тенденцією домінування других, знаходиться на початковій стадії становлення”, коли світова практика “в умовах розширення автономії університетів” передбачає “тенденцію до поширення стандартів другого роду, що базуються на застосуванні рейтингів та акредитації реалізації освітніх програм і діяльності закладів освіти з урахуванням та на основі покращення їх досконалості, розвитку” [6, с. 150–152].

Науковці відмічають роль міжнародних та вітчизняних громадських організацій у забезпеченні якісної вищої освіти. Так, на думку С. Калашникової, “сучасні університети діють в умовах відкритості та партнерства на основі нової моделі управління вищою освітою (врядування), яка “включає – багато рівнів і багато акторів (учасників); правила, процедури і механізми їх взаємодії для досягнення спільних цілей” та “спричинює зміну ролі держави в управлінні вищою освітою (від регулятора до фасилітатора) та делегування/перерозподілу її владних повноважень серед нових акторів (учасників) процесу управління”. З цього приводу О. Оржель зазначає, що “університетам належить роль суспільних лідерів, здатних запропонувати рішення для розв’язання економічної кризи, пом’якшення напруги між соціоетнічними або соціокультурними групами, надати рецепти для психологічної реабілітації тощо” [6, с. 424–428].

Отже, як бачимо, на якість освіти впливає не тільки міжнародна співпраця, але й участь вітчизняних громадських організацій. Громадські організації, їх співпраця та вплив на якість надання освітніх послуг у вищій школі, сприяють їх прозорості. Участь різних стейкхолдерів у забезпеченні якості вищої освіти дає можливість побачити всі проблемні моменти та вчасно їх вирішити. Щодо діяльності стейкхолдерів, то О. Панич, вивчаючи незалежні установи оцінювання і забезпечення якості вищої освіти, зауважує, що “коло стейкхолдерів у забезпеченні якості вищої освіти в країні збільшилося, але й досі залишається невизначеною концепція незалежних агентств при Національному агентстві з забезпечення якості” [6, с. 431].

Співпраця вищих навчальних закладів з громадськими організаціями як стейкхолдерами процесу забезпечення та моніторингу надання освітніх послуг у вищій школі є проявом “демократії та гарантом прозорості та інформаційної відкритості закладів вищої освіти”. Але при цьому дослідники зазначають, що “для адаптації досвіду загальноєвропейських громадських організацій та громадських організацій окремих країн Європи необхідним є розуміння принципових відмінностей реєстрації та політико-правових режимів функціонування громадських організацій в Європі та в Україні” [6, с. 153].

Науковці (Я. Болюбаш, Н. Воевутко, Ю. Гришук, У. Парпан, М. Степко, В. Шинкарук та ін.) пріоритетними напрямками державної політики України щодо розвитку вищої освіти також визначають: особистісну орієнтацію вищої освіти та формування національних і загальнолюдських цінностей; гендерну рівність для усіх здобувачів вищої освіти щодо розкриття їх можливостей; постійне підвищення якості освіти через оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів; підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки; розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи; інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів [10, с. 62–71].

Багато чого вже зроблено, але й попереду перед світовою спільнотою багато завдань. Як зазначає С. Сисова з цього приводу: “Освітні реформи і модернізація освіти повинні не тільки декларуватися, а й реалізуватися як загальнонаціональне завдання, масштабна акція всієї країни, що проводиться при ефективному співробітництві всього суспільства і держави. Лише у такому випадку можна досягти нової якості освіти, що відповідає сучасним запитам кожного громадянина, суспільства і держави” [13, с. 36–45]. У. Парпан, в свою чергу, звертає увагу освітян на потреби в оновленні теоретико-методологічних засад формування нової генерації фахівців, яка буде здатна реалізувати освітню політику української держави, шляхом модернізації усіх її компонентів [10, с. 67]. Науковець також визначає пріоритетні напрямки наукових досліджень: “розробка інформаційних і комунікаційних технологій, визначення їх ролі в розвитку єдиного освітнього простору країни. Важливою складовою цього напрямку є дослідження із формування навчального середовища: розробка нового покоління засобів навчання для різних типів навчальних закладів, створення програмного продукту для комп’ютерно орієнтованих систем і технологій, підручників і навчальних матеріалів на електронних носіях. До першочергових проблем належить опрацювання принципів і методик вимірювання навчальних досягнень студентів, порівняльної оцінки рівня освіти в українській і зарубіжній вищій школах” [10, с. 70–71].

Таким чином, аналіз наукової джерельної бази засвідчив актуальність нашого дослідження. Запровадження провідних принципів розвитку сучасної української вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів дасть можливість підвищення якості надання освітніх послуг, надасть можливість конкурентноспроможності майбутнього фахівця на ринку праці.

Ми підтримуємо погляди О. Чвирової, що “євроінтеграційні процеси стимулюють до інтенсивнішого розвитку вищої освіти, яка виступає одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу, запорукою майбутніх успіхів у зміцненні й утвердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави [15, с. 23–24].

Перспективними напрямками подальших досліджень є аналіз впровадження євроінтеграційних процесів в Державній прикордонній службі України.

Використана література:

1. Артёмов І. В. Інтеграція вищої освіти України у світовий освітній простір: внесок закарпатського державного університету. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Політичні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 108 (Частина І), 2012. С. 29–37.
2. Гусев В. О. Модернізація вищої освіти в контексті Європейської інтеграції України. *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: зб. матеріалів всеукраїнського круглого столу* (Київ, 17 квітня 2018 р.). Київ : КНУБА, 2018. С. 350–354.
3. Димань Т. М., Боньковський О. А., Вовкогон А. Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес : навчально-методичний посібник. БНАУ, 2017. Одеса : НУ “ОМА”, 2017. 106 с.
4. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / За заг. ред. Ф. Г. Ващука. Ужгород : ЗакДУ, 2011. 560 с.
5. Кремена О. А. Інтеграція української вищої освіти у Європейський освітній простір. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. Міжнар. наук.-метод. конф.* (Суми, 29-30 травня 2020 р.). Панель 1. Аксиологічний вимір Європейського освітнього простору / ред. колегія : В. М. Завгородня, А. М. Куліш, та ін. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 22.
6. Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції: монографія / Авт.: О. Воробйова, М. Дебич, В. Луговий, О. Оржель, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, К. Трима; за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2020. 220 с.
7. Моїсєєва Ф. А., Усачов В. А. Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті болонського процесу. *Наука. Релігія. Суспільство*. № 1. 2014. С. 36–40.
8. Одарченко В. І. Реформування вищої освіти в період еволюціонування сучасного українського суспільства. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. Міжнар. наук.-метод. конф.* (Суми, 29-30 травня 2020 р.). Панель 1. Аксиологічний вимір Європейського освітнього простору / ред. колегія : В. М. Завгородня, А. М. Куліш, та ін. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 30–31.
9. Освіта. *Євроінтеграційний портал*. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/yevrointehratsiia/osvita> (дата звернення: 09.09.2022).
10. Парпан У. М. Провідні принципи розвитку сучасної вищої освіти України в контексті євроінтеграції. *LEX PORTUS*. № 1(9). 2018. С. 62–71.
11. Про євроінтеграцію простими словами. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України. URL: <http://www.drsgov.ua/yevrointegratsiya/pro-yevrointegratsiyu-prostymy-slovamy/> (дата звернення: 08.09.2022).
12. Семенченко О. Формування освітньої і наукової стратегії в контексті Європейської інтеграції України. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01\(12\)/12sogeu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01(12)/12sogeu.pdf) (дата звернення: 09.09.2022).
13. Сисоєва С. Освітні реформи: освітологічний контекст. *Освітлогія*. 2013. Вип. 2. С. 36–45.
14. Хан Є. Академічна мобільність як один з пріоритетних напрямків у процесі формування спільного європейського освітнього простору: український досвід співпраці. *Європейські історичні студії: науковий електронний журнал*. № 8, 2017. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/yevgen-han-akademichna-mobilnist-yak-odyn-z-priorytetnyh-napryamkiv-u-protse-formuvannya-spilnogo-yevropejskogo-osvitnogo-prostoru-ukrayinskyj-dosvid-spivpratsi/> (дата звернення: 08.09.2022).
15. Чвирикова О. Є. Специфіка інноваційного розвитку вищої освіти у філософському аспекті. *Гуманітарний часопис*. 2011. № 3. С. 23–29.
16. Шитікова С. П. Програми Європейського Союзу для реформування вищої освіти. *Освітній дискурс*. № 2(14), 2016. С. 53–64.

References:

1. Artomov I. V. (2012) Intehratsiia vyshchoi osvity ukraïny u svitovyi osvitiï prostir: vnesok zakarpatskoho derzhavnoho uni-versytetu [Integration of Ukrainian higher education into the global educational space: contribution of Zakarpattia State University]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. Politychni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. Vypusk 108 (Chastyna I), 2012. S. 29-37. [in Ukrainian]
2. Husiev V. O. (2018) Modernizatsiia vyshchoi osvity v konteksti Yevropeiskoi intehratsii Ukrainy [Modernization of higher education in the context of the European integration of Ukraine]. *Aktualni problemy osvithnoho protsesu v konteksti yevropeiskoho vyboru Ukrainy: zb. materialiv vseukrainskoho kruhloho stolu* (Kyiv, 17 kvitnia 2018 r.). K. : KNUBA, 2018. S. 350-354. [in Ukrainian]
3. Dyman T. M., Bonkovskyi O. A., Vovkohon A. H. (2017) Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity ta Bolonskyi protses [The European area of higher education and the Bologna process] : navchalno-metodychnyi posibnyk. BNAU, 2017. Odesa: NU “OMA”, 2017. 106 s. [in Ukrainian]
4. Intehratsiia v yevropeyskyi osvitiï prostir : zdobutky, problemy, perspektyvy: monohrafiia [Integration into the European educational space: achievements, problems, prospects: monograph] / Za zah. red. F. H. Vashchuka. Uzhhorod: ZakDU, 2011. 560 s. [in Ukrainian]
5. Kremena O. A. (2020) Intehratsiia ukrainskoi vyshchoi osvity u Yevropeyskyi osvitiï prostir [Integration of Ukrainian higher education into the European educational space]. *Tsinnisno-orientovanyi pidkhid v osviti i vyklyky yevrointehratsii: mater. Mizhnar. nauk.-metod. konf.* (Sumy, 29-30 travnia 2020 r.). Panel 1. Aksiologichnyi vymir Yevropeiskoho osvithnoho prostoru / red. kolehiia : V. M. Zavhorodnia, A. M. Kulish, ta in. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet, 2020. S. 22. [in Ukrainian]
6. Mekhanizmy otsiniuvannya yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevrointehratsii: monohrafiia [Mechanisms for evaluating the quality of higher education in the conditions of European integration: monograph] / Avt.: O. Vorobiova, M. Debych, V. Luhovyyi, O. Orzhel, O. Sliusarenko, Zh. Talanova, K. Tryma; za red. V. Luhovoho, Zh. Talanovoi. Kyiv: In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2020. 220 s. [in Ukrainian]
7. Moisieieva F. A., Usachov V. A. (2014) Yevropeiska intehratsiia vyshchoi osvity ukraïny v konteksti bolonskoho protsesu [European integration of Ukrainian higher education in the context of the Bologna process]. *Nauka. Relihiia. Suspilstvo*. № 1. 2014. S. 36-40. [in Ukrainian]

8. Odarchenko V. I. (2020) Reformuvannya vyshchoi osvity v period evoliutsionuvannya suchasnoho ukrainskoho suspilstva [Reforming higher education in the period of evolution of modern Ukrainian society]. *Tsinnisno-orientovanyi pidkhd v osviti i vyklyky yevrointehratsii: mater. Mizhnar. nauk.-metod. konf.* (Sumy, 29-30 travnia 2020 r.). Panel 1. Aksiologichnyi vymir Yevropeiskoho osvitnoho prostoru / red. kolehiia : V. M. Zavhorodnia, A. M. Kulish, ta in. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet, 2020. S. 30-31. [in Ukrainian]
9. Osvita [Education]. *Yevrointenratsiyni portal*. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/yevrointehratsiia/osvita> (data zvernennia: 09.09.2022) [in Ukrainian]
10. Parpan U. M. (2018) Providni pryntsyipy rozvytku suchasnoi vyshchoi osvity ukrainy v konteksti yevrointehratsii [Leading principles of the development of modern Ukrainian higher education in the context of European integration]. *LEX PORTUS*. № 1 (9). 2018. S. 62-71. [in Ukrainian]
11. Pro yevrointehratsiiu prostymy slovamy. Ofitsiyni sait Derzhavnoi rehuliatornoj sluzhby Ukrainy [About European integration in simple words. The official website of the Old Regulatory Service of Ukraine]. URL : <http://www.drs.gov.ua/yevrointegratsiya/pro-yevrointegratsiyu-prostymy-slovamy/> (data zvernennia: 08.09.2022) [in Ukrainian]
12. Semenchenko O. Formuvannya osvitnoi i naukovoï stratehii v konteksti Yevropeiskoi intehratsii Ukrainy [Formation of educational and scientific strategy in the context of European integration of Ukraine]. URL : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01\(12\)/12sogeu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01(12)/12sogeu.pdf) (data zvernennia: 09.09.2022). [in Ukrainian]
13. Sysoieva S. (2013) Osvitni reformy: osvitolohichniy kontekst [Educational reforms: educational context]. *Osvitolohiia*. 2013. Vyp. 2. S. 36-45. [in Ukrainian]
14. Khan Ye. (2017) Akademichna mobilnist yak odyin z priorityetnykh napriamkiv u protsesi formuvannya spilnoho yevropeiskoho osvitnoho prostoru: ukrainskyi dosvid spivpratsi [Academic mobility as one of the priority directions in the process of forming a common European educational space: the Ukrainian experience of cooperation]. *Yevropeiski istorychni studii: naukovyi elektronnyi zhurnal*. №8, 2017. URL : <http://eustudies.history.knu.ua/uk/yevgen-han-akademichna-mobilnist-yak-odyn-z-priorityetnyh-napriamkiv-u-protsesi-formuvannya-spilnogo-yevropejskogo-osvitnogo-prostoru-ukrayinskyj-dosvid-spivpratsi/> (data zvernennia: 08.09.2022). [in Ukrainian]
15. Chvyrova O. Ye. (2011) Spetsyfika innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity u filosofskomu aspekti [The specifics of the innovative development of higher education in the philosophical aspect]. *Humanitarnyi chasopys*. 2011. № 3. S. 23-29. [in Ukrainian]
16. Shytikova S. P. (2016) Prohramy Yevropeiskoho Soiuzu dlia reformuvannya vyshchoi osvity [Programs of the European Union for reforming higher education]. *Osvitnii dyskurs*. № 2(14), 2016. S. 53-64. [in Ukrainian]

Kupchyshyna V. Ch. Theoretical aspects of the implementation of european integration processes in the higher education system of Ukraine

In the article, the author analyzed the meaning of the concept of "European integration". Thus, European integration is understood as the practical benefits that every citizen of Ukraine receives from the fact that the country begins to live according to new, high standards; opportunities that open up for Ukrainian entrepreneurs, students, manufacturers thanks to the opportunity to study in Europe and supply their goods there; safe products for consumers, manufactured according to European standards; one of the strategic directions of the development of the Ukrainian state; a change in a person's outlook, etc.

The content of the innovations that must be implemented to fulfill the requirements for Ukraine's accession to the EU has been considered. These requirements relate to bureaucratic processes related to organizational and management activities in our country; overcoming corruption in all spheres of society's life; changes in the legislative framework regarding the gender rights and opportunities of women and men, their equality before the law, respect for each other; economic and technological changes in the country's development; improving the quality of the educational process in training a future specialist, etc. An analysis of the changes that have already taken place and are still ongoing in higher education has been carried out.

The modern approaches of scientists to the study, analysis, and identification of the necessary steps of Ukraine in the European integration educational space have been studied. Thus, scientists investigate the practical aspects of the development of the Ukrainian higher education system in the conditions of cooperation with the European Union through the study of the features of the modernization of higher education, academic mobility, the system of implementing the latest educational programs

Key words: higher education, European integration, Bologna process, European educational space, modernization of higher education, academic mobility, academic cooperation, educational programs.